

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پژوهشکده‌ی زبان‌شناسی

رساله

برای دریافت درجه‌ی دکتری

شناسی همگانی

عنوان پژوهش:

توصیف و تحلیل نقش‌گرایانه‌ی آغازگر از منظر رویکرد هلیدی در کتاب‌های فارسی و انشاهای دانش

استاد راهنما : دکتر مصطفی عاصی

استادان مشاور : دکتر محمد دبیر مقدم دکتر ایران

کلباسی

پژوهشگر: فرزین فهیم‌نیا

بهمن ماه

سیاسگزارى

در نگارش رساله‌ی حاضر از راهنمایی‌ها و حمایت‌های چند تن
از استادان گرانقدر بهره :

که علی‌رغم مشغله

فراوان راهنمایی این رساله را پذیرفتند.

آقای دکتر محمد دبیر مقدم که تصمیم

اولیه‌ی نگارش این پژوهش در های پر بار ایشان گرفته

شد و در نهایت لطف مشاوره‌ی این رساله را نیز بر عهده

ایران کلباسی که

بزرگواری مشاوره‌ی این کار را پذیرفت .
استاد فرزانه **آقای دکتر یحیی مدرسی** که در طول تحصیل و نگارش رساله همواره از راهنمایی‌ها و حمایت‌های ارزنده ایشان بهره

سرکار خانم دکتر شهین نعمت که در مراحل

اولیه ساله بارها از نظرات ارزشمندشان بهره

استاد محترم دانشگاه لیورپول ، ، که در طول نگارش رساله از راهنمایی‌های ارزنده بهره نگذاشتند.

از همه‌ی این استادان بزرگواری صمیمانه سپاسگزارم .

علاوه بر آن، در طول تحصیل از کلاسها و آ های چند تن دیگر از استادان گرانقدر بهره‌های فراوان بردم . بدین وسیله لازم می‌دانم از آقای دکتر علی محمد حق‌شناس، آقای دکتر یداله ثمره، آقای دکتر محمد تقی راشد محصل، آقای دکتر محسن ابوالقاسمی، آقای دکتر عبدالحسین فرزاد و نیز سرکار خانم دکتر زهره زرشناس قدردانی کنم .

همچنین در انجام این پژوهش بارها از کمک وهم

و دانشجویان عزیزم بهره

بدین‌وسیله لازم م
ها: فریار اخلاقی، مهبد
کارآموزیان، سیما عطایی و نرگس احمدی و نیز آقایان :
محمد تمدن، مهدی سبزواری رضا مجلسی صمیمانه تشکر

فصل اول

یات پڑو ہش

- مقدمه

در میان رویکردهای غالب در زبان " جایگاه خاصی پیدا کرده است. از این مهم ین نقش زبان ایجاد ارتباط و انتقال معنی است. به عبارت دیگر زبان به وجود آمده و تحول می‌یابد تا به ما در انتقال معنی در جامعه کمک کند. این رویکرد معنی بنیان است و اغلب تحلیل‌ها و مکانیسم‌هایی که در آن شود در جهت تبیین چرایی و چگونگی انتقال معنی . " که واضح اصلی آن "ام.ای.کی هلیدی" دانند، نمونه‌ی اعلائی از نگرش نقش به زبان است. از ویژگی‌های این دستور توجه خاص به متن و تحلیل آن است.

پژوهش‌های قابل ملاحظه های مختلف و در گونه‌های زبانی متفاوت (چه از لحاظ گفتاری و نوشتاری و چه در ژانرهای مختلفی چون روزنامه (اطلاعات موجود در این دستور صورت گرفته و نتایج در خور توجهی نیز به دست آمده است. رساله‌ی حاضر بر آن است بخش مهمی از این نظریه را ب های درسی نیز نمونه‌هایی از انشای دانش‌آموزان دو پایه‌ی چهارم و ن محک زند و علاوه بر تأیید، رد و یا تعیین

¹ . functional linguistics

² . Systemic Functional Grammar (SFG)

³ . M.A.K Halliday

میزان کارایی آن در این حوزه، معیارها و راهکارهای احتمالی را نیز در ارزیابی چنین متن‌هایی ارائه کند.

- بیان موضوع

واحد پایه برای بررسی معنی در دستور نقش " " است. هلیدی برای درک معنی در این سطح، سه لایه‌ی معنایی که "فرانقش" نامیده می‌شوند، ارائه کرده است. این سه لایه " : " ، "فرانقش بینافردی" " . نکته‌ی قابل توجه این است که این معناها به طور همزمان عمل می‌کنند و معنای کامل هر بند از تحلیل هر سه فرانقش حاصل می‌شود. هر یک از این ها خود دارای عناصر درونی جزئی‌تری هستند که برای درک و تعبیر معنی حائز اهمیت هستند. روابط درونی بین این عناصر نیز در تحلیل‌های معنایی ساختار بند مورد توجه خاص است. هر یک از عناصر درون یک فرانقش، نقش خاصی را ایفا می‌کند تا به کمک نقش سایر عناصر بتواند معنی بند را به عنوان یک کل از منظر فرانقش مربوط به خود به دهد. به عبارت دیگر، در این دستور ما با فهرست قابل ملاحظه ها روبرو هستیم. گویشور با هر گزینش از میان این انتخاب‌ها، معنی موردنظر خود را طرح‌ریزی کند. در این رویکرد نظام پیچیده ها و شقوق در سطوح مختلف وجود دارد و ما به عنوان گویشور در هر لحظه از میان گزینه‌های موجود یکی را انتخاب کنیم و جریان کلام را پیش ببریم.

4 . clause

5 . metafunction

6 . experiential metafunction

7 . interpersonal metafunction

8 . textual metafunction

به طور کلی در فرآینش تجربی، ما زبان را به کار بریم تا درباره‌ی تجربیات جهان خارج و نیز جهان درون و ذهنیات خود و نوع تقسیم های موجود در این مورد و چگونگی حالات و اعمال و رفتار صحبت کنیم. در معنای بینافردی زبان برای ایجاد ارتباط با سایر افراد و نیز تأثیر و تأثر بر یکدیگر به کار می‌صحت از این است که چگونه پیام خود را به کمک زبان متناسب با بافت انتقال دهیم. اینکه پیام ما چگونه با چه قبلاً گفته شده مربوط می‌شود. البته علاوه بر این سه فرآینش، فرآینش چهارمی نیز با عنوان "فرآینش" مطرح است که در سطحی فراتر از یک بند ساده عمل کند و اساساً به روابط موجود میان بندهای مختلف در بندهای مرکب و یا در یک متن می‌پردازد. پژوهش حاضر بر آن است تا بخشی از فرآینش متنی را بر های فارسی چهارم و پنجم ابتدایی و نیز نمونه‌هایی از متن انشای دانش‌آموزان این دو پایه مورد ارزیابی قرار دهد. به طور کلی در فر

" " و "پایان" روبرو هستیم. موضوع اصلی این تحقیق، تحلیل آغازگر و انواع آن در متن‌های مذکور است. تاکنون تعبیر متنوعی از 'Theme' ارائه شده است. به رسد اول بار به طور جدی این اصطلاح در "مکتب" و مشخصاً در نظریات "متسیوس".

بعدها معنی و کاربرد آن در نقش‌گرایی نظام‌مند تدقیق شده

9. logical metafunction

1 . theme	0
1 . rheme	1
1 . Prague School	2
1 . Mathesius	3

است. متسیوس ("فرایز"^a :) را چنین تعریف
: " چه شناخته شده است یا حداقل در بافت معلوم

ست که گوینده کلام را پیش می "

امروزه این اصطلاح برای نقطه‌ی عزیمت پیام و واژه‌ی
"کهنه" چه ته شده است، به کار می‌رود (همان:

.) به پیروی از این تقسیم‌بندی در طول این رساله

" " برابر نهادِ لاتین "Theme" در نظر گرفته شده

چنان که هلیدی معتقد است، به عنوان نقطه‌ی

عزیمت پیام در هر بند در نظر گرفته‌ایم. آغازگر خود بسته
به نوع بند دارای انواعی است. از حیث ظاهر و ساختمان

" " یا "مرکب" باشد و از حیث این‌که در هر

"وجهی" چه ترتیبی از عناصر بیشترین بسامد رخداد و
طبیعی‌ترین و بی‌ترین حالت را در جایگاه آغازگر دارد،

توان به دو نوع "نشاندار" "بی "

تقسیم نمود. انتخاب هر شکل از آغازگر باعث رد شقوق دیگر

شود و انتظار می‌رود که دلیلی برای هر انتخاب وجود

داشته باشد.

گونه که در دیدگاه نقش‌گرایی انتظار می‌رود، هر تغییر

کلمات باید دلیلی نقش‌گرایانه داشته

. این‌که به چه دلیل ارتباطی از نوع خاصی از آغازگر

ایم و نه از انواع دیگر. حتی به نظر می

1 . Fries	4
1 . given	5
1 . simple	6
1 . multiple	7
1 . mood	8
1 . marked	9
2 . unmarked	0

که بسامد رخداد هر يك از انواع آغازگر به گونه
دهنده ی نویسنده یا

گوینده در مورد موضوعی خاص باشد و این همان مسأله ی
که پژوهش حاضر به آن می
چنین
هایی را در متن‌های موردنظر کشف کند. آیا بسامد
متناسبی از هر يك از انواع آغازگر در کتابها و انشاها
وجود دارد؟ آیا می‌توان چگونگی چنین رخدادهایی را تبیین

- اهمیت و ضرورت انجام پژوهش

مند هلیدی پشتوانه ی نظری غنی
برای انجام پژوهش‌های کاربردی در حوزه‌های مختلف است.
سازوکارهای مطرح در این نظریه روشن ی نقاط مبهمی
است که سایر نظریه‌ها در پاسخ به ها
اند. البته بحث بر سر برتری بی‌چون و چرای این
رویکرد نسبت به سایر نگرش‌ها نیست و چنین ادعایی همان
غیرعلمی است که ادعا کنیم هر يك از رویکردهای دیگر
" گرایبی" و نمونه ی اعلاي آن یعنی "
دستورزایشی " " " به تنهایی پاسخگوی تمامی
های مربوط به چیستی زبان است.

به نظر می
مند معیار
برای ارزیابی و تحلیل
گوناگون باشد، دلیل
این ادعا نیز پژوهش‌های قابل ملاحظه‌ای است که بر این اساس
در همه ی زب ها و از جمله
های روزنامه‌ای، علمی، داستانی، آموزشی و نیز

2 . formalism 1
2 . Generative Grammar 2
2 . N. Chomsky 3

مقایسه‌ی ترجمه‌ی متن‌ها و تحلیل نقش‌گرایانه‌ی متن‌های خاص
های دانشگاهی صورت گرفته و نتایج رضایت

یکی از حوزه‌های مطرح، متن کتاب‌های درسی دانش
است. با تحدید داده‌ها و حوزه‌ی تحلیل، می‌ها و
نوشته‌های دانش‌آموزان در دو پایه‌ی آخر مقطع ابتدایی را
مند بررسی و تحلیل نمود و
های مربوط را برای خواندن و نوشتن زبان
فارسی مورد ارزیابی قرار داد. از سوی دیگر با مقایسه‌ی
وط به بسامد آغازگر در هر
دو بخش از پیکره (دو کتاب فارسی و نمونه‌هایی از انشاها
) توان میزان هم‌سویی و هماهنگی‌ها
برای مشکلات و نارسایی‌های احتمالی راه‌کارهایی ارائه داد.
نقش مهمی در گسترش یک متن ایفا می
این، شاید با بررسی این‌چنینی بتوان اولاً به
کیفیت نوشته‌های خود را
بهبود بخشند و ثانیاً برخی نواقص احتمالی در این حوزه را
به مؤلفین این کتاب‌ها یادآوری نمود. به نظر می‌رسد پژوهش
ای که به طور مستقیم، دستور نقش
مهارت نو آموزان در این دو پایه‌ی تحصیلی
، صورت نگرفته است. بنابراین، انتظار می
نتایج این پژوهش در روشن نمودن بخشی از مشکلات نوشتاری
این گروه از دانش‌آموزان و نیز کاستی‌های احتمالی کتاب‌ها
در این پایه‌های تحصیلی مفید باشد.

- هدف پژوهش

هدف از انجام این پژوهش در ابتدا توصیف جایگاه آغازگر

آموزانی است که قرار است مقطع ابتدایی را به پایان
های غالب زبان فارسی آشنا

شده باشند و به طور قابل قبولی نید ها را
خود به کار گیرند. علاوه بر آن نمونه‌هایی از انشای
آموزان این سطح نیز مورد تجزیه و تحلیل قرار
گیرد. در سطح کلی این رساله قصد دارد تا پاسخی
ی توزیع ها

هر دو پیکره‌ی فوق بیابد. آیا مؤلفین هدف خاصی را در
کاربرد درصد معینی از انواع آغازگر در متن ها دنبال
اند؟ اگر چنین است آیا
آموزان آن الگوها و توزیع‌ها را در نوشتار خود به
کار برند؟ و اگر تفاوت قابل ملاحظه‌ای بین این دو وجود
دارد، آیا می‌توان توجیهی برای آن یافت؟ آیا می
توان الگوهای

کنار سایر ملاک‌ها، معیاری برای ارزیابی و تشخیص نوشتار
آموزان به کار گرفت؟

علاوه بر یافتن پاسخی مناسب برای این پرسش‌ها، دو هدف
کلی زیر نیز متصور است: آزمودن دیدگاه‌ها و ادعاهای
مند به کمک پیکره‌ی موجود در این
پژوهش و نیز توجیه
شناسی در تألیف کتاب‌های درسی مربوط به زبان فارسی.

علاوه بر آن، این پژوهش بر آن است تا به اهداف جزئی
نیز نایل آید. به عنوان نمونه بررسی احتمال تأثیر
متغیرهای جنسیت و دوزبانگی بر نحوه‌ی کاربرد آغازگر در

.

- های اصلی پژوهش

این پژوهش در پی یافتن پاسخی برای پرسش‌های زیر است:

هليدي و "مَتيسِن" () .

هاي بي هاي چهارم و پنجم ابتدائي چگونه است؟

هليدي و "مَتيسِن" () .

هاي فارسي هاي چهارم و پنجم ابتدائي چگونه است؟

هاي بي در نوشته هاي جامعه ي آماري اين پژوهش چگونه است؟

هاي ساده و مركب در نوشته هاي جامعه ي آماري اين پژوهش چگونه است؟

هاي تشخيص براي انتخاب نوشته هاي مذ

. ارتباط بين دوزبانگي از يك

ديگر چگونه است؟

. ارتباط بين جنسيت از يك

آموزان از سوي ديگر چگونه است؟

- فرضيه ها

براي يافتن هاي مطرح شده گزاره هاي زير به عنوان فرضيه هاي اين پژوهش در نظر گرفته شده است.

. آغازگرهاي بي سهم بيشتري را در متن كتابهاي فارسي دو پايه ي چهارم و پنجم دبستان نسبت به آغازگرهاي

. آغازگرهاي ساده سهم بيشتري را در متن كت هاي فارسي دو پايه ي چهارم و پنجم دبستان نسبت به آغازگرهاي

- . گرایش غالبی در نوشته‌های دانش‌آموزان دو پایه‌ی چهارم و پنجم در کاربرد آغازگر بی (بی)
- . گرایش غالبی در نوشته‌های دانش‌آموزان دو پایه‌ی چهارم (بین ساده و
- . ی توزیع انواع آغازگر می
- . یکی از معیارهای تشخیص نوشته‌های بهتر دانش داری بین دوزبانگی
- . آغازگر در نوشته‌های جامعه‌ی آماری داری بین جنسیت
- . آغازگر در نوشته‌های جامعه‌ی آماری موردنظر وجود

- قلمرو پژوهش

این رساله حوزه‌ی بررسی خود را به صورت زیر تحدید و تدقیق کرده است: زبان مورد مطالعه فارسی است و از بین دو گونه‌ی گفتاری و نوشتاری، گونه‌ی نوشتاری به کار رفته‌های درسی و انشا و در بین افراد مختلف، مقطع ابتدایی . برای تدقیق بیشتر، پیکره‌ی موردنظر صرفاً از کتاب فارسی و انشای دو پایه‌ی چهارم و پنجم ابتدایی گردآوری شده است، زیر موزان سه سال اول هنوز به خوبی مهارت نوشتن انشا . در میان کتابهای دو پایه‌ی مذکور، های فارسی بخوانیم برای بررسی در نظر گرفته شد و های فارسی بنویسیم به علت نداشتن متن قابل ملاحظه برای تحلیل، مورد مطالعه قرار نگرفت.

کننده در این پژوهش نیز به طور تصادفی از دو منطقه‌ی شهر تهران انتخاب شدند. همچنین، اشعار و متن‌های ادبی کهن، به دلیل مشابهت با الگوی رایج و بی

توالی کلمات در زبان فارسی امروز، از پیکره‌ی گردآوری‌ها حذف شدند. از سوی دیگر، در میان‌ها، فرانش متنی و به طور خاص عنصر آغازگر و موضوع اصلی تحلیل در این پژوهش است.

- روش پژوهش

در این پژوهش، گذشته از گردآوری، مطالعه و یادداشت برداری از منابع مرتبط با موضوع، از روش پژوهش میدانی برای گردآوری و تحلیل داده‌ها استف.

ها، مقاله‌ها و نشریات داخلی و خارجی و پایان‌نامه‌هایی که به گونه‌ای با موضوع این تحقیق مربوط در کتابخانه‌های مختلف دانشگاهی مطالعه و فیش . به طور تصادفی دو منطقه‌ی

از مناطق آموزش و پرورش شهر تهران و در هر منطقه یک دبستان پسرانه و یک دبستان دخترانه* (

کلاس چهارم

پسرانه، کلاس پنجم پسرانه و نیز کلاس چهارم دخترانه و دخترانه) نمونه‌گیری .

تیر دوزبانگی بر

کلاس چهارم و پنجم از یک دبستان** (نفر) که

دو زبانه‌ی ارمنی - فارسی بودند، به مجموع

جامعه‌ی آماری افزوده شد. سپس به دانش‌آموزان هر یک از دو

پایه دو موضوع انشا های " " "

دارید در آینده چکاره شوید؟"

هر کدام که علاقمند هستند، در طول یک زنگ کامل از زمان

* دبستان پسرانه‌ی سلمان فارسی (حوالی میدان مادر) و دبستان دخترانه‌ی رازی (خیابان ولیعصر بالاتر از تقاطع میرداماد)

منطقه‌ی ، و دبستان پسرانه‌ی فارابی و دخترانه‌ی بهشت (یافت) در منطقه‌ی شهر تهران.

** دبستان دخترانه‌ی آرامنه‌ی مریم (حوالی میدان مادر).

انشایی بنویسند. برای اطمینان از صحت داده‌ها، نگارنده خود در تمامی کلاس‌های مورد نظر به طور کامل حضور . انشاها به تفکیک آوری و برای تحلیل آماده‌ی ت در بخش اول پیکره شد. از طرف دیگر متن کتاب‌های فارسی دو پایه‌ی مورد نظر، پس از حذف اشعار و متن‌های ادبی کهن برای ثبت در بخش دوم پیکره و ذخیره در رایانه آماده شد. در مراحل نهایی، هر یک از بندهای مستقل به همراه بند(های) وابسته‌ی خود، از سایر بندها تفکیک و هایی فهرست گردید. در مورد هر بند دو ویژگی اصلی ساده / مرکب بودن و نیز نشاندار/ بی بودن آن ثبت شد. اما چون در آغازگرهای مرکب بحث شود، این ویژگی (نوع توالی آغازگرها در آغازگرهای مرکب) نیز در مورد ه گردید. در پایان این مرحله بند که نوع آغازگرش به روش بالا تعیین شده بود، پیکره‌ی مورد بررسی را تشکیل

به کمک برنامه‌ی آکسیز، بسامد رخداد هر آغازگر، آن و اطلاعاتی از این دست از هر بخش از پیکره (به تفکیک کتابیت دوزبانگی و منطقه‌ی سکونت) به ها و نمودارهای مربوط به هر یک نشان داده شد. در انتها پس از مقایسه‌ی این آمار و ارقام، تحلیل هر بخش از داده‌ها ارائه شد.

- کاربرد پژوهش

نتایج و دستاوردهای این پژوهش می‌ها و سازم‌های مختلفی مفید باشد. اولین گروه‌ها هستند. انتظار می‌رود یافته‌ها و نتایج این تحقیق بتواند در بهبود کیفی انشایی دانش‌ها

. هاي درسي به ويژه كتابهايي كه
براي آموزش زبان فارسي به دانش
د نيز مي‌توانند اطلاعات اين پژوهش را مدنظر قرار
دهند. علاوه بر آن، نتايج اين پژوهش براي نويسندگان و
ويراستاران كتابهاي كودك و نوجوان نيز مفيد خواهد بود.
رود بخش تأليف كتابهاي درسي و نيز بخش پژوهش و
تحقيقات وزارت آموزش و پرورش و دانشجويان و گروه‌هاي
ها نيز يافته‌هاي اين پژوهش را مفيد
يافته، از آن استفاده كنند.

- بندي پژوهش

رساله‌ی حاضر از پنج فصل، کتابنامه، نامه و پیوست
تشکیل شده است. فصل اول (فصل حاضر) کلیات پژوهش .
فصل دوم تحت عنوان پیشینه‌ی پژوهش، به اهم پژوهش‌هاي
انجام گرفته که به موضوع رساله مربوط است، اشاره شده
است. اين پژوهش‌ها به دو دسته‌ی پژوهش‌هاي داخلي و خارجي
تقسیم شده‌اند. فصل سوم به مبانی نظري پژوهش پرداخته
است. در بخش آغازین اين فصل که کتاب دبیر مقدم ()
رویکردهاي غالب د

. خاب رویکرد نقش

میانی مند هليدي به اجمال معرفي شده
است و در بخش پایانی اين فصل فرآیند نقش متني و به‌ویژه
آغازگر و انواع آن که بخش اصلي چارچوب نظري رساله‌ی حاضر
است، ارائه گردیده است. در توضیح مطالب اين دو بخش آخر
کتاب هليدي و متیسی () مورد استناد قرار گرفته است.
فصل چهارم که بدنه‌ی اصلي پژوهش حاضر است، به توصیف
تحلیل داده‌ها اختصاص دارد. در اين فصل پس از معرفي
ها (ها و انشاها) و نیز ارائه‌ی آمار و ارقام
حاصل از تجزیه‌ی اطلاعات گردآوری شده، ابتدا هر يك به طور

جداگانه تحلیل شده است و سپس در پایان هردو بخش از پیکره با هم مقایسه شده‌اند. برای سهولت در امر تحلیل و مقایسه، تمامی ارقام و درصدهای به نمودارهای جداگانه و مربوط به هر يك در این فصل ارائه شده است. فصل پنجم یا پایانی به نتیجه‌گیری و ارائه‌ی کارها و پیشنهادات پرداخته است. پس از این پنج فصل، ابتدا کتابنامه در دو بخش فارسی و لاتین، سپس واژه‌نامه در دو بخش فارسی به انگلیسی و انگلیسی به فارسی و در پایان سه پیوست (پیوست اول های راهنمای به کار رفته در تحلیل بندهای کل پیکره پیوست دوم شامل جدولی از نحوه‌ی توصیف و تحلیل بندهای گردآوری شده از پیکره‌ی موجود در این رساله و پیوست سوم شامل چند نمونه از انشاهای تحلیل شده) ارائه شده است.

- مفاهیم بنیادی

مفاهیم بنیادی رساله‌ی حاضر که به تفصیل در توضیح داده خواهند شد عبارتند از:

: یکی از رویکردهای غالب در زبان‌شناسی معاصر است که مهم بین نقش و وظیفه‌ی زبان را ایجاد ارتباط و انتقال معنی می . این رویکرد معنی بنیان آن در جهت تبیین چگونگی انتقال معنی است.

: این دستور که شاید بتوان آن را نمونه‌ی اعلای دیدگاه نقش‌گرایانه به زبان دانست، به معنی های مختلف زبان در ایجاد ارتباط توجه خاص . واضح اصلی این دستور را که در همه‌ی سطوح آن نظامی ها وجود دارد، هلیدی می .

: واحد اصلی تحلیل در دستور نقش‌گرای نظام
به‌ویژه به این علت که انواع مختلف معانی در سطح بند با
های دستوری مربوط می .

: یکی از سه لایه‌ی معنایی هر بند است که خود
دارای دو نقد گر و پایان . این فرانش نشان
می‌دهد که چه می‌گوییم با چه قبلاً گفته شده و یـ

: یکی از دو نقش موجود در فرانش متنی است که
گوینده پیام خود را با آن آغاز می .
انواعی دارد.

: آغازگری که از يك یا چند کلمه که در
يك واحد را دارند تشکیل شده است. به
بیان فنی‌تر آغازگری که فقط شامل آغازگر تجربی باشد.
: آغازگری که از ترکیب دو یا چند سازه ساخته
. به عبارت دیگر، علاوه بر آغازگر تجربی شامل يك
و یا چند آغازگر دیگر نیز که پیش از آن به‌کار رفته

بی : آغازگری که بالاترین بسامد
جایگاه آغازگر در وجه از بند در يك زبان دارد.
: آغازگری که وقوع آن در جایگاه آغازگر
يك بند معمول نباشد.

- خلاصه‌ی فصل

این فصل به طرح تحقیق رساله‌ی حاضر اختصاص دارد. پس از
مقدمه‌ای کوتاه و تعیین حوزی کلی پژوهش در علم
شناسی، در بخش بیان موضوع، این حوزه به
مند هلیدی محدود شده است تا خواننده به
گونه‌ای دقیق .

بخش بعدی به دلایل اهمیت و ضرورت انجام چنین پژوهشی پرداخته است. اهدافی که نگارنده در پایان پژوهش در پی دستیابی به هاست پس از آن ارائه گردیده است. های اصلی مطرح در این رساله ارائه شده است و متعاقب آن فرضیه‌هایی که در پاسخ به این پرسش‌ها متصور است، مطرح شده است. در قدمرو پژوهش ی کاری و ی و جامعه‌ی آماری رساله، تدقیق شده است و در های انتهایی به ترتیب روش‌های به کار گرفته شده و روند انجام پژوهش در کل رساله، مخاطبان این پژوهش و افرادی که می‌توانند از یافته‌های آن استفاده کنند، بندی و ارائه‌ی محتویات کلی در هر فصل ارائه گردید .

پیشینه ی پژوهش

- مقدمه

در میان رویکردهای غالب در زبان های مطرحی است که در چند دهه ی اخیر طرفداران خاص خود را یافته و پیشرفت های قابل ملاحظه ی آن باعث شده است تا نشریات ، ک ها ، همایش های بین های آموزشی و پژوهشی مختلفی در سراسر دنیا حامی و مُ این نوع نگرش به زبان باشند.

مند هلیدی را شاید بتوان نمونه ی اعلاي رویکرد نقشگرا دانست. این دستور توانسته است به خوبی در میان سایر دیدگاه ها و نظریات مطرح در شناسی، جایگاه خاص خود را کسب نماید. آراء مطرح در این دستور، به ویژه در ویراست سوم کتاب هلیدی که به کمک قابل ملاحظه ی مَتیسن در سال منتشر شده است، بر پایه ی های قابل توجهی از زبان انگلیسی شکل گرفته است. به

رسد در این چارچوب بسیاری از پرسش‌های مهم درباره‌ی
های آن و نحوه‌ی عملکرد آن به خوبی پاسخ داده
شده است. تقسیم‌بندی کلان نظام زبان برای انتقال معنی به
های مختلف، به خوبی در بافت‌های گوناگون و با
شواهد کافی تبیین شده است. بحث‌های نظری اوائل کتاب نیز
سازی مباحث به ظاهر پیچیده‌ای که در ادامه‌ی کتاب
آمده است، بسیار مفید و به .

پژوهش‌های متنوعی براساس این چارچوب نظری و بر پایه‌ی
های مختلفی از زبان فارسی صورت گرفته است و نتایج
به طور کلی تأییدی بر اعتبار این نظریه بوده است. در
ایران اهم پژوهش‌های مربوط، در سال‌های اخیر انجام گرفته
است که غالباً در قالب پایان‌نامه‌های دانشگاهی است.
مقاله‌ها و کتاب‌های منتشر شده درباره‌ی دیگر زبان‌ها
به‌ویژه انگلیسی، در مقایسه با آنچه درباره‌ی زبان فارسی
منتشر شده است، از لحاظ تعداد و تنوع چشمگیر است. در
این فصل سعی می‌شود به مهم‌ترین و مربوطترین پژوهش‌های
داخلی و خارجی به طور خلاصه پرداخته شود. کتاب هلیدی و
متیسن با عنوان مقدمه ()
به‌ویژه بحث آغازگر و انواع آن که موضوع اصلی پژوهش حاضر
به شمار می‌رود، به اجمال در فصل سوم معرفی خواهد شد.

- پژوهش‌های داخلی

تعداد و تنوع مقاله‌ها و کتاب‌هایی که به طور خاص
مند هلیدی را در زبان فارسی
مورد بررسی قرار داده باشد، در مقایسه با پایان‌نامه‌های
دانشگاهی بسیار ناچیز است. در این بخش به مهم‌ترین آثار
خواهد شد.

- - نیا

در پایان‌نامه‌ی حسن نیا () " ، تعبیر هلیدی و
یک واحد معنایی در نظر گرفته شده که تشکیل یک واحد کل
دهد و انسجام به روابط معنایی موجود در بین
پیام‌های متن که از طریق عناصر عینی تحقق می‌یابد، اطلاق
گشته است. با توجه به نتایج این پژوهش، ارجاع و ربط از
پربسامدترین ابزارهای انسجامی در نوشتار دانش
باشد. در این میان ارجاع افزایشی ساده
رین میزان کاربرد را دارند. از طرفی، رابطه‌ی
جاننشینی بین میزان کاربرد را دارد. همچنین
آموزان از میان تمامی امکانات موجود در بیان روابط
انسجامی، از گزینه‌های محدودی سود می‌جویند.

- - اکبر راعی دهقی

پایان‌نامه‌ی دهقی () " رهای
های فارسی پایه‌های اول،
دوم و سوم ابتدایی و بسامد ها" به بررسی چگونگی کاربرد
ابزارهای انسجامی در پایه‌های فوق پرداخته است و رابطه‌ی
بالا رفتن سطح متون و نوع و بسامد این ابزارها نشان داده
شده است. این پژوهش که بر مبنای
انگلیسی هلیدی و حسن () صورت گرفته است، به این
نتیجه رسیده است که هر پنج نوع ابزار در درس‌های این
ها وجود دارد و توالی بسامد ها بدین ترتیب است:
انسجام واژگانی، حذف، ارجاع، ربط و جاننشینی. درصد هر
نوع از ابزارها در پایه‌های مختلف، روال افزایش یا کاهش
منظمی ندارد و بنابراین فرضیه‌ی پژوهش مبنی بر وجود
رابطه‌ای معنادار بین نوع و بسامد ابزارهای انسجام متن

هاي يك پايه و ترتيب آن درسها و نيز درسهاي پايههاي مختلف رد شده است. از مهمين يافتههاي اين تحقيق اين ادعاست كه انسجام واژگاني به تنهائي بيش از دو برابر مجموع ساير ابزارها را به خود اختصاص داده

از مزايای اين پژوهش گردآوری تعاريف و تعابير مختلف " " است. به رسد كه اولين تعبير از كلام و متن را زليگ هريس () مطرح کرده است كه تعريفی كاملاً انه است. او متن را پاره

كه بزرگتر از جمله است مي شناسي و با توجه به اينكه دستور او جمله بنیان بود، قطعات بزرگتر از جمله مورد بحث قرار نگرفت و بررسی متن به تعويق افتاد. نظريات مختلف ديگري دربارهی متن مطرح شد كه شايد از مهمين ها نظر دو () ها متن را رویدادي ارتباطي

دانستند كه واجد هفت معيار متن عدم رعایت يكي از اين معيارها آن متن ارتباطي نخواهد بود. اين معيارها عبارتند از: انسجام، پيوستگي، هدفمندی، مقبولیت، اطلاع

بين متني. براون و يول () نيز متن را ثبت زباني يك رویداد ارتباطي مي ها متن را به دو نوع نوشتاري و گفتاري تقسيم کرده اند. از طرفي كوئرك و همكاران () " " برخلاف جمله يك واحد دستوري نيست

بلکه واحدي معنایي و يا حتي واحدي کاربردشناختي است. از دیدگاه استامبز () متن نمونه

استفاده است كه ميتواند گفتاري و يا نوشتاري باشد. متن بخشي از رفتار زباني است كه به صورت طبيعي رخ داده .

هليدي و حسن () متن را عبارت گفتاري يا شنیداري كه يك كل معنایي را شكل ميدهد، مي ها در ادامه